

UČITELJSKI TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 8.

V Ljubljani, 15. aprila 1887. l.

XXVII. leto.

Pouk v slovenščini.

(Spisal Janko Toman.)

„Ni zasluga svoj materini jezik znati,
a je sramota ga ne poznati.“

Ta rek, katerega poznali so uže stari Grki, svedoči, da so uže oni znali ceniti vrednost materinega jezika. In res! Na kolikor višje stopinji omike je kak národ, toliko bolj olikan jezik ima, tako, da je izraz „olikan ali surov jezik“ analog z „olikan ali surov národ“. Kolikor bolj kak národ svoj jezik čisti, toliko bolj se mu srce blaži; a gorje! národu, kateri zapusti svoj materini jezik: on je zapravil vse, njemu ni nič več svetega — propadel je. Površen pogled v zgodovino nam to potrjuje.

Kateri pa je naš materini jezik? Oni je, v katerem smo slišali prve besede iz ust nežno ljubeče matere; oni je, v katerem smo uže ko nežni otroci prve besede za njo jeclali, v katerem smo začénjali izraževati svoje misli, govorili, ljubkovali, se zahvaljevali — molili, da, oni je, kateri nam je prvi pečat vtisnil, zaznamvajoč, da smo ljudje. Jezik, v katerem nam je ljubeča mati govorila, oni je naš materini jezik.

Jezik, največji dar iz stvarnikovih rok, kateri naredí iz nas celega človeka, kateri nam pomaga izraževati naše veselje in žalost, naše misli in iskušnje, bi naj oddali ko ničvredno stvar. Ne! Pokažimo, da smo hvaležni svojemu stvarniku za ta neprecenljivi dar, pokažimo, da ga znamo ceniti s tem, da ga varujemo, čistimo, krepimo: „Jezik očistite peg, opilite gladko mu rujo!“

Ker je ravno jezik ali govor tako važen predmet, odmerjeno mu je (verouk izvzemši) v naših šolah prvo mesto, kar pa i po vsej pravici zasluži. Torej temu delu pouka mora učitelj največ skrbí obrniti, kar se pa, žali bože, ne godí še povsod, da, nekateri se ga še tako radi izogibljejo in raje govoré v tujščini, češ, slovenščina je le za kmeta!

Naš dozdanji učni načrt velí: „Učenec, zapustivši šolo, naj bode zmožen, razumno in razločno bodi si ustmeno kakor i pismeno se v svojem materinem jeziku izraziti.

Pri pouku pazi se naj na obliko in vsebino in doseže se naj ne le materijalno, ampak i formalno izobraženje.“

25 različnih glasov, katere raznovrstno sestavljamo v zloge, besede in te v stavke, pomaga nam vse naše misli izraziti. Človeška bistrournost razločila je te glasove, dala ali določila je vsakemu posebno znamenje — pisali so. Kdor je ta znamenja poznal, zbiral jih je zopet v zloge, besede in stavke — bral je.

Sredstva, katerih se šola poslužuje, da predpisani namen doseže, hočem i po tem razrediti:

1. Jezik ali govor: učiteljev, učencev — slovnica.
2. Pisanje: spisje, pravopisje in
3. branje.

I. Jezik ali govor.

Otroku govor ni prirojen, ampak pridobi si ga potom posnemanja. Nazor in govorjenje sta v začetku neločljivo zvezana sè sluhom. Glušec ostane i nem. Otrok z dobrimi govorili, pričnè jih pa kmalu uporabljati. Mej tem ko predmet gleda, sliši njegovo imé, zapomni si ga, obdrži si ga tako v spominu, da mu je nazor in imenovanje predmeta vse jedno in si imé le ko njegovo lastnost predstavlja. Nehote nabere si otrok na ta način veliko besed in se jih uči uporabljati. Pozneje jih sestavlja v sklepe, primerja reči z njihovimi lastnostmi — on sodi.

Tako si pridobi znanje in pamet, kakoršna je v njegovem obližji. Njegov jezik je le vsota na njega vplivajočih količnikov in ti so stariši, bratje, sestre, družina in sosedje. Zato pa Herder blagruje onega otroka, onega dečka, kateri vedno le razumne, ljube človeške glasove sliši, kateri mu njegov jezik nevedé izobrazujejo.

To traja do spolnenega šestega leta. V tem letu pridruži se najvažnejši količnik — šola in bistvo tega količnika — učitelj.

Otroci vstopivši v šolo znajo sicer govoriti, a njihovo govorjenje je nepopolno, nekateri bolje, drugi slabše, a vsi se morajo do jednega in istega cilja dovesti, vsem mora biti vzgleden

učiteljev jezik.

Vzgleden mora učiteljev jezik biti in to v vsakem obziru. On mora imeti materini jezik učencev v popolnej oblasti, natančno mora poznati vse njegove premene, vse njegove posebnosti i. t. d.

Nikoli ne moreš sestavljenemu stroju njegove dele tako sestaviti, da bi pravilno deloval, ako ne poznaš i najneznatnejših del, in jezik pa, kateri ima tako različnih, tako izpreminjajočih delov, hočeš brez vsacega poznanja otrokom podati, hočeš, da bi ga otroci poznali, da bi ga znali rabiti in ti ne misliš, ne uvrsteš njegovih del tako, kakor zahteva njegov naravni razvoj. Ni vse jedno, ako otroka le govoriti učimo, a zraven ne pazimo, kako in kake posamne dele temu velikanskemu stroju sestavljamo.

Kateri jezik pa je vzgleden? Odgovor je lehak a kočljiv: Govori jezik, v katerem nahajaš spise naših pesnikov in pisateljev, v katerem so i po nekoliko tudi pisane naše šolske knjige!

Ni pa še tvoj jezik vzgleden, ako prehudo poudarjaš le koncem deležnikov, ni še vzgleden, ako v prevelikih skrbih iščeš novih izrazov, kateri se nikjer ne slišijo, ni še vzgleden, ako se tako siliš v izgovarjanji, da ti kri v glavo sili. Ne! tvoj govor je le tedaj vzgleden, ako tako govoriš, da te vsakdo lahko razumi, se vé, da govoriš tudi čisto brez vsakega narečja in ptujk, katerih se v našem jeziku še premnogo nahaja, kajti: „Kar je najetega v njem, dajte sosedu nazaj!“

Kaj pa, ako učitelj sicer ne govori narečja, pač pa mešanico (t. j. niti književni jezik, niti narečje) in samo onokrat pravilno, kadar hoče otroke na to napeljati, da kako napako popravijo! Kaj pa, ako otroci, kakor je po naših dvo- in večrazrednicah splošno, letos tako pisati in govoriti morajo, prihodnje leto zopet drugače pišejo in govoré! Kaj pa, ako se učitelj še celó sam z jezikom bori in v tujem narečji besede naglaša!!

To so pomisleka vredne pomanjkljivosti, katere bi se morale odpraviti, a žal, ravno tam, kjer bi se najložeje tem zaprekam zagradi, najmanj storé. (Konec prih.)

Zgodovina pedagogije.

(Dalje.)

Kakor smo že omenili, brigala se je za šolo v srednjem veku največ cerkev. Veliko zasluge pridobil si je papež Gregor Veliki. On je v šestem stoletju ustanovil tako zvane pevske šole. V njih so se učili dečki ne samo cerkvenega petja, ampak tudi čitanja, pisanja in nekoliko tudi latinskega jezika. V pevski šoli v Rimu poučeval je še sam papež Gregor Veliki. Razširile so se pevske šole tako, da je bila skoro pri vsaki stolni cerkvi ena. V srednjem veku slavili so Gregorja Velikega kakor šolskega pokrovitelja in so navadno na dan njegovega godú (12. marca) obhajali šolske svečanosti. Cerkveni zbori so se tudi brigali za šolski razvitek. Šesti občni zbor v Carigradu (l. 681.) določil je, da ima vsaki duhovnik v kraju, kjer izvršuje duhovno službo, osnovati šolo ter deco svojih vernikov poučevati v potrebnem znanji.

To so priporočali tudi provincijski cerkveni zbori. Za šolstvo v Srbiji pridobil si je v srednjem veku največ zaslug sv. Sava (umrl l. 1237.). On je poleg vsake nove ustanovljene škofije osnoval tudi šolo.

Tudi posvetne oblasti so tu in tam delovale za šolski napredek in podpirale cerkev in njene organe. Največ je v tej točki storil Karol Veliki (l. 768. do 814.). On je naložil duhovnikom, da naj imajo po selih in mestih šole, in da otroke, kateré jim verniki zaupajo, vzgojajo v ljubezni in s skrbjó. Roditeljem je pa naložil, da svoje otroke pošiljajo v šolo. Na vse to so imeli paziti ne samo škofje, ampak tudi njihovi poslanci, ki so po deželi potovali in nepokorne kaznovali z izvanrednim postom in drugimi kaznimi. Tudi sam Karol Veliki hodil je v šolo, kjer je marljive hvalil in obdaroval, nemarneže pa ostro grajal. Samostane in škofo je tudi opominjal, naj marljivo delajo za izobraženje mladine. Zavoljo tega so se za njegove vlade zeló razvile samostanske in katedralne šole.

II. Mestne šole.

V srednjem veku razvilo se je meščanstvo, ki se je s pomočjo nekaterih vladarjev povzdignilo do moči in do veljave ne samo v društvenem, ampak tudi v političnem življenji. Tudi ono je hrepenelo po dobrem izobraženju, katerega pa ni moglo najti v tedanjih cerkvenih šolah, ki niso bile uravnane po posebnih potrebah meščanstva. Zavoljo tega so si mesta po dovoljenji škofa ali opata osnovala posebne šole. S početka so bile mestne (meščanske) šole edino le šole za pisanje. V njih so se učili otroci razen veronauka, čitanja in računstva posebno pismenih sestavkov, ki so v trgovskem in obrtniškem življenju potrebni. Kasneje so med učne predmete uvrstili tudi latinski jezik, ki je takrat vladal v političnem, a nekoliko tudi v društvenem življenju.

Učila se je na dalje tudi muzika, osobito cerkveno petje. S posebnim dovoljenjem cerkvenih oblasti uvedena je bila v nekaterih meščanskih šolah retorika, dialektika in viša aritmetika. Poleg takih višjih ali latinskih mestnih šol bile so še nižje šole za pisanje. V mnogo mestnih šol so obilo hodile tudi dekleta, a nekatera mesta so imela tudi posebne dekliške šole.

V mestnih šolah je sicer vladal isti duh, kakor v tedanjih cerkvenih šolah. Učilo se je največ na pamet. Zavoljo tega se je dogodilo, da je mnogi učenec hodil v šolo do svojega tridesetega leta, predno se je naučil nekaj moliti, peti in latinske gramatike. Red je bil strog. Šiba je pela, postili so se in zapirali vsak dan. Pri vsem tem pa je bila mladina razuzdana, in učitelju je bilo težko, pridobiti in ohraniti si potrebno veljavo in pokorščino.

Mestne šole je oskrbovalo mestno poglavarstvo, a nadzorovalo jih je večinoma duhovništvo, in to v manjših mestih župnik, v večjih pa, kjer je bil stolni ali zborni kapitelj, predsednik katedralne ali zborne šole. Imenoval se je kanonik školastik. On je nadzoroval šole, opominjeval in kaznjeval nemarne učitelje, in je često zahteval tudi neki del šolnine. V mnogih slučajih se je duhovenstvo upiralo ustanovitvi posebnih mestnih šol. Ali papež Aleksander III. (l. 1158. — 1180.) je pisal v enem takem slučaju škofu v Rheimsu, naj naroči tamkajšnjemu opatu, naj se v to ne meša, kajti „znanost je dar božji, a talenti so svobodni“. Učitelji mestnih šol so bili največ duhovniki. V manjših mestih izročili so šolo običajno župniku, a on si je najel še pomočnika, ki je deco učil in cerkvene posle kot orglavec in cerkvenik opravljal. V večjih mestih je bil šolam na čelu rektor ali magister. Njega, a včasih tudi najbližega pomočnika (cantora) postavljalo je mestno poglavarstvo, in to po dogovoru za eno leto s trimesečno odpovedjo od ene ali druge strani.

Ostale pomočnike, ki so se zvali lokati (najemniki), provizori, stampuales (stampospisme) i. dr., nastavljal je rektor sam. Sposobnost in npravstvenost teh učiteljev je bila zelo slaba, in tako tudi njihova plača. Rektor je imel razen stana in šolnine komaj po dvajset do štirideset gld. letne plače, a pomočniki navadno niso imeli stalne plače, ampak so dobivali samo nekaj učnine, in razen tega še obed pri imovitejših meščanih.

Ker učitelji mestnih šol niso bili stalno nameščeni, zato so se večkrat selili iz enega mesta v drugo.

Mnogim se je dopadalo to preseljevanje, taki so vedno potovaje svet slepili s prodajanjem krivih relikvij, z zaklinjevanjem duhov i. t. d. Naposled so morali sami cerkveni koncili zabranjevati to potovanje. Za učitelji začeli so potovati še učenci. Cele čete siromašnih učencev so potovale od mesta do mesta, od samostana do samostana; prosjačili so in včasih celo kradli. V mnogih mestih in samostanih so jih radi vzprejemali, ker so menili, da se s tem odlikujejo njihove šole. Zaradi tega so jim prirejali stan v šolskem poslopju in bolnici.

Več manjših učencev, ki so se navadno zvali abc-strelci (Abschützen), zbiral se je okoli starejšega učenca, katerega so zvali bakant. On jih je branil pred vsako nezgodo in poučeval jih je v prvih temeljih znanja; a oni so morali zanj hrano beračiti, ali v najhujšem slučaju tudi krasti. Takovo življenje je bilo kaj neprilичno za šolski red. Kadar je taka četa divjih potepinov priletela v šolo, ni ga bilo reda, marveč se je surovost in razuzdanost poprijela tudi še nepokvarjene mladine. Cerkev je sicer zabranjevala take nespodobnosti, a največ brez uspeha.

III. Visoke šole.

S poganstvom so nehale tudi visoke poganske šole. Ravno tako so prenehale tudi krščanske katehetske šole zavoljo slabega obiskovanja. Židovske rabinske šole obdržale so se dolgo tudi po národnem razpršenju, namreč po razsipu Jeruzalema, ter so se v srednjem veku pretvorile v neko vrsto znanstvenih akademij, v katerih se je razen zakonarstva učila matematika, filozofija, jezikoslovje, prirodne znanosti in zdravilstvo. Takove šole so postale v Bagdadu, Sori, Nehardeji in dr.

Karol Veliki poudarjal in pospeševal je ne samo ljudsko omiko, marveč tudi to, da se je razširila znanost v njegovi državi. Radi tega je pozval na svoj dvor več učenih mož. Med drugimi je bil glasoviti Anglež Alkuin, ki je osnoval prvo in najodličnejšo šolo v frankovski državi, namreč dvorsko šolo (schola palatina).

V njej so se učile vse znanosti one dóbe. Razen sinov in hčera Karola Velikega hodili so v to šolo tudi njegovi svétniki, dvorski duhovniki in mnogi odlični plemiči in

plemkinje. Tudi arabski kalifi so bili prijatelji znanosti. Abasid Harum al Rašid (l. 787. — 809.) utemeljil je v Bagdadu, Basori, Kufi in Bohari akademije, osnoval knjižnice, namestil literate, zbiral okoli sebe astronome, astrologe in pesnike ter na svoje stroške odpravil na znanstveno potovanje tristo učenjakov. Tudi njegovi nasledniki so pazno negovali znanosti in umetnosti ter ustanovili akademije v Damasku, Emezi, Kahiri in dr. V teh akademijah so se poučevali ne samo Mohamedovci, ampak tudi judje in kristijani; prihajali so iz različnih dežel učenci. Tudi na Španskem je za Mavrov cvetla znanost in umetnost. Osebito so za to skrbeli Abderahman III. (l. 912. — 961.) in njegov sin Hakem II. (961. — 976.) Znanstvena učilišča so bila v Kordovi, Toledu, Sevili in Salamanki. Ta učilišča so bila tako na glasu, da so jih obiskovali tudi krščanski učenjaki, med njimi znameniti matematik Gerbert, poznejši papež Silvester II. V Kordovi je bilo tudi više žensko učilišče, kjer so same žene poučevale v vseh panogah tedanjih znanosti. Učni predmeti arabskih viših učilišč bili so teologija in pravoslovje na temelji korana, potem gramatika, filozofija, matematika, astronomija, medicina in dr.

Najznamenitejši napredek srednjega veka so vsekako vseučilišča. Ti zavodi so se v dvanajstem stoletju razvili sami od sebe. Na pojedinih šolah pridobili so si namreč stanovitni učitelji toliki glas, da so k njim prihajali od vseh strani vsi oni, ki so hrepeli po znanji. To je bilo v oni dōbi tudi potrebno, ker ni bilo knjig, in je vsak, ki je hotel preučiti nauke kakega učenjaka, moral ravno k njem iti in poslušati njegova predavanja. Na ta način so postale šole, na katerih so delovali odlični učitelji, same po sebi središče znanstvenega delovanja; pa se niso na enkrat zvale vseučilišča ali univerzitet, ampak samo „scholae“.

Prva takova šola je bila medicinska šola v Salermu. Za njo je došla juridiška šola v Bologni in naposled bogoslovna šola v Parizu. Pozneje so vpeljali v Parizu poleg teologije tudi svobodne umetnosti kot pripravne predmete. Naposled se je ta šola pretvorila v popolno vseučilišče s štirimi fakultetami, si pridobila znamenit glas ter bila stekališče skoro vseh evropskih narodov. Po njenem vzgledu ustanovila so se potem tudi druga vseučilišča.

Učni predmeti vseučilišč so se delili v „artes“ (umetnosti) in „scientiae“ (znanosti). Za „artes“ je bila posebna fakulteta, ki se je zvala radi tega artistiška fakulteta. V šestnajstem stoletju so to fakulteto zvali filozofsko. Umetnosti niso bile zmerom tiste, katere so bile običajne v grških ali rimskih ter v samostanskih in katedralnih šolah. Namesto muzike učila se je fizika; geometrijo, aritmetiko in astronomijo združili so v skupno matematiko. K temu so še dodali moralo in metafiziko. Znanosti so delili v teologijo, jus, in medicino. Za vsako teh znanosti bila je posebna fakulteta. Teologija je bila središče vsem znanostim.

Učilo se je v oni dōbi vse drugače nego dan danes. Slušatelji so bili večinoma ljudje v letih, pa v visokih službah (kanoniki, uradniki itd). Tiskanih knjig ni bilo. Zavoljo tega so učitelji tekste učnih knjig kakor tudi svoje opazke in tolmačenje diktvali. Razen tega so bile navadne tudi tako zvane disputacije ali prepirke o znanstvenih predmetih. Te disputacije so trajale čestokrat po celi dan, a zapovedane so bile redno vsako soboto. S početka niso imeli učitelji nikakoršne plače; pozneje so dobivali šolnino od slušateljev.

Življenje vseučiliščinih slušateljev je bilo s početka dosta razposajeno. Da se je temu opomoglo, osnovali so se pri mnogih vseučiliščih tako zvana kolegija, t. j. zavodi, v katerih so stanovali slušatelji ter za primerno ceno dobivali stan, hrano in obleko. Najznamenitejši kolegij te vrste je bil Sorbonne v Parizu. V Nemškem so postale tako zvane burze, t. j. privatni zavodi. V njih so pod nadzorstvom posebnega rektora

vseučiliščini slušatelji skupno stanovali, jeli in učili se. Na Angleškem so postala kolegija obligatna, ter je vsak akademijski meščan moral biti člen kateri koli konviktni zadrugi.

(Dalje prih.)

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

France Hladnik r. 29. marc. 1773 v Idriji, svečenik 1795, učenik in vodja malih šol, naposled latinskih, u. 25. nov. 1844 skoro popolnoma slep in gluh — poslavljen s svetinjo za zasluge — v Ljubljani. Sloveč rastlinoznanec je pomagal drugim sloviti, zasadil vrt botaniški, obrnil zaklad svoje učenosti na korist domovini po knjigah in zbirkah zeliščarskih in njihovem imenoslovu. Imenuje se tu naj tudi zato, ker je mnogotero opisovan v listih domačih na pr. v Novicah 1844 št. 11 . . dr. Bleiweis; v Drobntinah 1853 str. 127—133 . . J. Rozman; v Berilu gimn. VI. l. 1854 . . J. Navratil itd.; kar živo potrjuje Dragotin Dežman v pesmi „Žalovanje ob smerti Franca Hladnika“ (Nov. 1844 št. 49), kjer v zadnjem (V.) razstavku poje:

Kaj če domovina ti skazáti?

Bil v resnici si slovenski sin!

Slave z zlatim' čerkami kovati

Treba ni, — si stavil sam spomin:

Z zeljši vred bo tvoje ime časteno, —

Znamnje, vsako spomlad prerajeno,

Bo po teb' nazvánih cvétk izbor,

Tebi v čast, cvetličar krajskih gor!

Henrik Freyer r. 7. jul. 1802 v Idriji, varh mušéuma v Ljubljani od l. 1832 do 1852, potem v jednaki službi v Trstu, u. 21. avg. 1866 v Ljubljani. Dal je na svetlobo:

a) Special-Karte des Herzogthums Krain — ali obraz krajnske dežele — l. 1842. „V tem obrazu so vse lastnosti dobre karte, resničnost, razločnost, pravo pisanje imén krajev . . po domačim in nemškim jeziku itd.“ (Nov. 1843 str. 84). —

b) Fauna der in Krain bekannten Wirbelthiere . . . Nebst einem vollständigen Register der lateinischen, deutschen und krainischen oder slavischen Namen. Laibach 1842. 8. 90. — c) Alphabetisches Verzeichniss aller Ortschafts- und Schlösser-Namen des Herzogthums Krain, in deutsch und krainischer Sprache . . als Commentar zur Special-Karte, von Heinrich Freyer. Laibach 1846. 8. 159. J. Blasnik. — To svoje delovanje omenja sam v Vodnikovem Spomeniku l. 1859, kjer ob kratkem kaže, kako ga je pohvalil Kopitar, mu pomagal Metelko (Jezičn. IX. 12.), ga vzbujal Stanko Vraz, podpiral A. A. Wolf, pa sklepa o poslednji knjigi p. „Der Commentar . . fand geschenkt besten Absatz, käuflich wenig. Diess gab Anlass, meine der Slavistik gewogene Feder ruhen zu lassen (Aus meinem Leben S. 92. 93)“.

Andrej Fleischmann (Fleišman) r. l. 1805 na Beričevem pri Dolu, botaniški vrtnar od l. 1819, kakor Freyer, učenec Hladnikov, poznej učitelj rastlinstva, sadjereje gimnazijalcem, učiteljskim pripravnikom in v kmetijski šoli, u. 5. jun. 1867 v Ljubljani. „Vrlega možaka spoštovala ni samo dežela naša, temuč tudi zunaj nje je po botaniškem njegovem delovanju slovelo njegovo ime, kteremu na čast se zovejo nektare rastline, ki bojo zaslugam njegovim za rastlinoznanstvo na veke ohranile spomin na svetu. Spisal je posebej „Uebersicht der Flora Krain's . . sammt Angabe der Standorte . . v. And. Fleischmann, Privatlehrer der Botanik . . Laibach 1844. 8. 144“ — ktero

je izdala družba kmetijska (Vid. W. Voss Jahresb. Ob. Realsch. Laibach. 1884. 1885) . . Al še večje so njegove zasluge o nauku iz rastlinoznanstva, sadje- in murvoreje itd. (Nov. 1867 str. 198)⁴. — Dopisoval je rad v Novice na pr. Spomladanske cvetlice; Cvetlice po zimi na Krajskim; Natoroznanstvo je vsakimu človeku silno potrebno — 1849; Nagovor v živinozdravniški šoli — 1850. Goli in pusti Kras v 3 letih v mlade seženj visoke boršte spreobrniti (str. 183—218). Še nekatere besede reje lesá na praznih in pustih zemljiših, in kje se semena dobé — 1851 str. 25—32 itd. — Na razgled bodi:

„Šolska mladost se je dosihmal vse premalo v natoroznanstvu podučevala, le kaj maliga v četrtem klasu, in potem v sedmi šoli eno samo leto. Namesto de bi bil ta podúk že v malih šolah vpeljan, ker je vsacimu človeku toliko potreben, mučijo raji majhne otroke z dosto nepotrebnimi rečmi, postavim, s takimi računi, de še odrašenimu človeku glavo zmešajo in se čez perve šolske praznike spet pozabijo — hvala Bogú! brez vse škode. Z velikim veseljem smo tedaj sprejeli sklep visociga ministerstva učilnih rečí, de bo to za naprej vse drugači in de se ima natoroslovje obširniši v šolah in zaporedama več let učiti, ker le tako se zamorejo potrebni poduki v glavi in sercu mladosti ukoreniti, de bodo sčasama vesel sad rodili itd. Nar poprej se učimo domačih rečí, kako se imenujejo, kakó in za kogar se rabijo, de nam nihče ne bo mogel očitati, de svojih domačih rečí ne poznamo, po amerikanskih in afrikanskih pa hrepenimo. Marsiktera gospodična pozná ptujo kamelijo, domačiga peteršilja pa ne!! Tudi se bo mladost pri tem takó žlahtnim, nedolžnim, prijetnim in koristnim učenji in spoznanji rastljinstva marsikteri morebiti še celó škodljivi misli pri sprehajani ali popotvanji odvernila; zakaj kamor se gré in kodar se sprehaja, ga rastline kakor prijatli in znanci že od delječ smehljaje pozdravljajo, ogovarjajo in na nezapodljivo modrost in vsigamogočnost Stvarnika opominajo itd. (Novic. 1849)⁴.

Jakob Burja r. 19. jul. 1803 v Spodnjem Tuhinju, mašnik 1833, bil katehet v nunskih šolah Loških, župnik v Zapogah in na zadnje na Ježici, u. 6. nov. 1874. Pisaril je dokaj čedno časih v Novice na pr. Prerokovanje (pesem); Spominek Jurija Sigfrida Valvasorja na Ježici (1866) itd.; prav marljivo pa v Zg. Danico v vezani in nevezani besedi od l. 1853 do 1865 na pr.: Duhovne vaje (pesem); Novo leto 1854; Za odvernjenje kolere; Predpustna zasukana, Sveti postni čas; Prelepo devištvo; Drevo iz zenofoviga zerna; Hude vremena, toča; Opominovanje v sv. letu. Postave za spokornike prvih, pa tudi nekaj poznejših časov sv. Cerkve, v pokorjenje posebno očitnih grešnikov . . iz spokornih pridig Jan. Travná in Fr. Verititoviga katehizma itd. — Marija moja pomoč. Ženitev prvih kristjanov. Katoliška Cerkev . . Piju IX. — Starši skerbite z združeno močjo za dobro izrejo svojih otrok . . Terpljenje Jezusovo. Žalostna Mati Božja. Jezusek v jaslicah. Božične jaslice. — Lahka pokora za posvetnjake. Pust in post. Starčik od Marije. France med cigani (po Sonntagsbl.) str. 175—224 l. 1862. — Sedem besedi Jezusovih na križu. Kresnica. Stolni cerkvi proti koncu štirstoletnice. Samarijanska ljubezen lepa ljubezen l. 1864. — Še tudi pijanec in igrač se je spreobrnil. Pijanec na smertni postelji. Smert modre deklice. Smert posvetnega dekleta l. 1865 itd. Na primer bodi (Novic. 1854 str. 12):

Prerokovanje.

1. Kakšno bo le novo leto,	2. Skriti so prihodnji časi,	3. Mir ostane med zakonskim,
Kaj bo dal prihodnji čas?	Lét število znano ni;	In edinost zgolj povsod:
To spoznati,	V nje pogledat',	Mož zanašaj
Prerokvati,	Kaj povedat',	In prenašaj,
Pač rés mika nas.	Vender nemogoče ni,	Žena molči, krotka bod'!

4. Starši! kakor dete malo
Tako bo veliko tud,
Poslušljivo
In marljivo
Plača enkrat staršem trud.	5. Mladim bo se kdaj godilo,
Ko ravnajo s starimi,
Kdor sovraži
Te in draži,
Oj, gorje mu stare dni!	6. Zapravljivcev premoženje
Manjši bo, dolgovi pa več;
Kdor popiva,
Se naliva:
Ta odžene srečo preč.
7. Kupci bojo bogateli,
Pa z dobičkom malim le,
Da b' posili
Več dobili,
Tud to malo berž zgubé.	8. Pridni kmet bo že še shajal,
Živel brez pomanjkanja:
Kaj prihranil,
In ubranil
Se nagote, stradanja!	9. Pridnim, umnim rokodelcem
Dela manjkalo ne bo;
Kdor slepari,
Delo kvari,
Mojster skaza stradal bo.
10. Vsim poštenim in pravičnim
Dobro ime ostalo bo;
Al lažnjivec
Goljufivec
Kot je bil, slepar še bo.	11. Al pobožnim v novem letu
Nič se bati treba ni,
Bog še čuje
In daruje
Milost in pomoč vse dni.	

J. Burja.

Jožef Partel r. 1. dec. 1805 v Škocijanu pri Dobravi, mašnik 1835, služboval pri sv. Križu poleg Tržiča, v Tomišlju, Slavini, naposled v Česnjicah, u. 19. jul. 1865. Pisaril je vzlasti v Zg. Danico od l. 1852 do 1864 na pr.: Sužni Kamov rod in ladija rešenja (pesem); Jezusovo vstajenje naše odrešenje; V god rojstva sv. Janeza Kerstnika; V praznik občne zabvale; Praznik čistiga spočetja D. M.; Božična noč; Zastran prenašanja Knobleherjevega trupla in njegoviga spominka l. 1859; Kraljica nebeškiga raja; Pastirji in angel božično noč; Obletni spomin sv. Matija; Terpljenje Jezusovo v V oddelkih ali 50 odstavkih str. 49—81 l. 1862; Marija, visokosveta, naša Mati in pomočnica; Binkoštna; Osrečevavci Italije; Sv. Elija; Za god vnebovzetja M. D.; Marija rajska zdravilna Korenika; Pervo sv. obhajilo otrok v Slavini itd. — Na razgled bodi iz pesmi (Danic. 1852 št. 15):

Sužni Kamov rod in ladija rešenja.

1. Po okrožju ravnoméra,
Za pušavo tam goló,
Koder solnce skléče vpéra
Žarke ravno v zemljó;
V zemlje lica južni strani
Raji so, — pa še neznani.	2. Kjer iz virov nepoznanih,
Sem od juga tisuč milj,
Po planjavah solnca ožganih
Se vali peneči Nil,
Ki bregove prestopaje
V loge zлива se in gaje...	7. Kamov rod v zakletvi stari
Tam je, ločen od Boga:
Šiluk, Dinka, Heljab, Bari,
Čir, Mad'ar, Bor, Dunje, Gva,
Kik, Arol, Lov, Vaja, Beri,
Gala, Avôt, divji Noéri!
8. Lét jezéra tam stanuje
Rod nesrečni, zaničvan;
Terda sužnost ga stiskuje,
Groza vraž in boj strašan.
Sine, hčére v daljne kraje
Mahomedov róp prodaje.	9. Stare kače zvita zlôba
Rod zaklet' oestro derži.
Bližaj se rešenja dóba!
Dneva svit naj zablíši!
De rod Žene kače stare
Tudi tam glavó potare...	12. Sužnim mila se skazati,
Oznanit' rešenja čas;
Upanje zakletim dati,
Obernila svoj obraz
Že zamorcem je Devica,
Biti zgodnja jim danica.
15. Vije naj bandero tvoje
Veličastno se povsod,
De Marii čast zapoje
Prerogeni Kamov rod;
Veri se divjost ugane,
In pustina raj postane.	16. Serca, katerih odkupila
Je ljubezen, ladja, te,
Pošljejo ti pozdravila
Čez morja globine tje.
Varno nos' Slovenje sine
V srednje Afrike širine!	

V razlaganji piše: „Ko je Kam, oče Kananejcev, svojiga vinjeniga očeta Noeta zasramoval, ga je Noe se zbudiši preklel, rekoč: Prekleti Kanaan, sužen bo svojih bratov. Tisto prekletstvo teží še zdej zamorce, ki so iz Kamoviga rodu. Spomin od Noeta izrečene zakletve se je nekako med zamorci o beli reki ohranil, ter so na g. doktorja

Knobleherja vprašanje: Kaj mislite od nas belih ljudi in od sveta? — sledeči odgovor dali, rekoč: Vi ste izvoljeni sinovi nebes, mi pa smo zaverženi. Je nekdo, ki je vse stvaril, neko višji bitje, pa se za nas ne peča. — V spisku „zastran prenašanja Knobleherjeviga trupla in njegoviga spominka“ (Danic. 1859 str. 36) pravi na pr.: „Od l. 1841, ko je Knobleher, zapustivši ljubljanske bogoslovne šole, bil v Rim odšel, sim bil z njim v tesnih listnih pogovorih, in iz 22 listov je ne razvidim druge želje, kot to: življenje v spreobrnjenje nevernikov in malikovavcov darovati, svojo kri preliti itd. . . . Od naše strani bi bilo torej poskerbeti, de se truplo v nestrohljivi trugi s primernim napisam v rakah cerkve avguštinskih menihov v Neapelnu hrani . . . Pri kerstnim kamnu Šent-Kocjanske farne cerkve, kjer je bil ranjki Knobleher v Božje kraljestvo preroben, naj se mu primerin spominek napravi in obletnica naj se tam vtemeli itd. — Na primer bodi še iz pesmi (Danic. 1861 l. 12):

Kraljica nebeškiga raja.

1. Marija, Kraljica nebeškiga raja,
Vesoljniga svéta vsa mila gospá!
Razvije cvetlica naj vsaka se maja,
De tebi Kraljici vsa slava se dá.

Med rož'ce livád,
Vertov zelenjad,
Naj v venec vpleten
Vsak listek zelen

Bo tebi, Marija, v poklon podeljen!

11. Iz brezna temnine pa zmagana kača,
Razljutena perha in bljuje svoj strup;
Na cerkve svetline se zlobna obrača,
V brezbožne narode postavlja svoj up:
De padel bo Rim,
In cerkev tud' ž njim!
In človek še spet,
Ko nekdaj bo vjet,
Serdito namérja rod kačji zaklet.

13. O ljubljena Mati! iz raja višave
Oborni na zemljo zdaj mile oči!
Pomagaj ugnati sovražne zmotnjave
Od pekla slepljenih brezbožnih ljudi.
Sovražnik zaklet,
Glej, dviga se spet;
Z deviško močjo
Povdari z nogo,
Poteri ti kači napuha glavo.

Partel.

Jožef Marešič r. 15. febr. 1805 v Kostanjevici na Dolenjskem, šolal se v Novomestu, Karlovcu in Ljubljani, svečenik 1832, služboval v Fari pri Kostelju, Logatcu, Šmihelu, Tomišlju, Vodica, na Šmarini Gori, kjer je u. 16. febr. 1872. Popisal je njegovo življenje in dejanje Ant. Namre v Zg. Danici 1872 str. 76—101 pod naslovom: „Jože Marešič, bivši duhoven na Šmarni gori“ z geslom: Summa apud Deum nobilitas est, clarum esse virtutibus. S. Hieron. Epist 14. — Dopisoval je ranjki v Novice in posebno v Danico od l. 1853 do 1863; skladal pesmi, katerih nektare so se s prijetnimi napevi svojimi priljubile Slovencem. Tako na pr.:

„Vesel samec, ali vesel sem le prav, če sim sam. Moč gnade božje. Prošnja zamurčika. Uslišani zamurčik. Križ in vojšak. — Na Šmarni gori (O zgodnja Danica, — Češena mi bod'!). Na Šmarni gori. Roženkransko nedeljo (Češena cvetlica, — Marija češena!). Libera — male bilje. — Jožef Vodice zamurčik. — Sv. obhajilo (Pridi, pridi Božja mana!) — Kristusove besede na križu. Sladko ime Marija. Misli na pokopališu. — Devica čem zmirej ostat'. Velikonočna (Na Šmarni gori). — Ave Marija. Mati si moja — Marija. Slava Tebi! — L. 1860 je posebej opisal „Romarska cerkev na Šmarni gori“ in l. 1860—1863: „Pogovor dveh protestantov od Lutrovih naukov“. Vilko pa Bogoljub: Pogovor 1. od prestave sv. pisma; 2. od češenja podob;

3. rimske cerkve in papeštva; 4. nezmotljivosti kat. cerkve; 5. števila zakramentov, od pokore; 6. skrivne spovedi; 7. obhajila v eni podobi, od sv. maše, moljenja sv. R. Telesa; 8. častenja Marije prečiste Device in svetnikov, od klicanja svetnikov v pomoč; 9. sv. pisma in njegove razlage; 10. od sv. zakona in od deviškiga, samskiga stanu; 11. od dobrih del (cf. Edina pot v nebese, sp. P. Hicinger v Danic. 1850 — 51). — Na razgled bodi p.:

„Malo časa sim na Šmarni gori, pa v tem času so ljudje daljnih krajev jo obiskovali . . . Kaj hočem reči od bližnjih fará? Té še le rade Šmarno goro obiskujejo! Kaj hočem reči od glavniga mesta cele kranjske dežele, od bele Ljubljane? Ni nedelje, skorej bi rekel, ni treh dnevov v tednu, de bi kakiga človeka iz Ljubljane ne bilo tukaj. Kaj ljudi mika našo goro obiskovati, kaj vleče k nam bolehne in zdrave? Res, bo kdo rekel, na Góro grem, bom vidil Triglav, Nanos, Krim, Uskoke in sto cerkev en dan. Res je to, ali še bolj miče ljudi na Šmarno goro, Marijo obiskati zavolj višjih dobrot. Marija kraljuje v nebesih in se na revne ljudi ozira, pa vender si je v solzni dolini kraje izvolila, kje de hoče še posebej češena biti, kje de hoče svojo pomoč ljudem posebno skazovati. Tudi Šmarna gora je kraj sosebnih Marijnih milost . . . Gora zase sama stoji, nobena druga ne zaderžuje človeku očesa, de bi ne mogel se v daljo ozirati; okoli in okoli se vidi v daljne kraje, v doline, na griče, na goré in planjave. To naj nam prijazno naznanja, de Marija na Šmarni gori gleda na vse ljudi; k nji se smejo obračati revni in bogati, zdravi in bolni, pobožni in grešniki itd. (Dan. 1860 str. 129). — Nekoliko iz pesmi, o kateri pravi vredništvo, naj bi se prepevala namesto neke druge neslane od samca (Dan. 1853 št. 26):

Vesel samec.

1. Zakaj sim, me vprašaš, le sam?
Na to ti odgovor ta dam:
De v pravi samoti
In sveti tihoti
Vesel sim le prav, če sim sam.	9. Sam lahko Boga počastim,
Veselo per bukvah sedim,
In bukve prebiram,
Skušnjave zatiram;
Vesel sim le prav, če sim sam.
2. Se vabljen tud kamo podam,
Lepo govorimo le — tam,
Al serce me peče,
In var' se! mi reče:
Vesel sim le prav, če sim sam...	10. Sam hočem le zmiraj ostat' —
Per Bogu veselje iskat'.
Le svet se pobèri —
Veselja ne tèri!
Vesel sim le prav, če sim sam.

Marešič.

Jernej Maroušnik r. 20. avg. 1805 v Solčavi na Štajarskem, mašnik 1839, kaplan na Radišah, v Šent-Jakobu, v Tinjah itd., služboval mej Slovenci in Nemci, u. 1. marc. 1868 kot beneficijat pri sv. Nikolaju v Hüttenbergu.

Pisaril je v Novice, v Slov. Bčelo itd. — Ker so Novice v prvem imeniku svojih deležnikov l. 1843 tiskale: „Marošnik B., fajmošter podfare v Šent-Jakopu“ — poslal jim je dovtipno pesmico (Novic. 1844 str. 12):

1. Zakaj ste mi le u 'z imena vzeli,
In me 'z kaplana fajmoštra storili, —
V podfaro moj Šent-Jakop sprebrnili, —
Kako B. namest J. postaviti smeli?!	2. Ste prav'li, kako so se Nemci brili,
K' so zavolj Gratz al Graetz se k vojski vneli!
Tud mi zavolj imen b'mo vojsko 'meli,
Če bote več tako jih prekerstili.
3. Kar nisim, ja nesmem, v novicah biti;
Bi znalo — kdo ve, kaj? — se mi zgoditi!
Oh! najte le resnico prit' na dan. —	4. Odvzeto čast Šent-Jakopu vernite,
Men' dano pa lepo nazaj vzemite,
K' ste fajmošter mi djal' namest' kaplan.

„Ferlanova pinja v Rožni Dolini na Koróškim“ — to je pohvalil, češ, g. Ferlan so z svojim znajdilam (Bog jim plati!) krivimu obdolženju in marsikterimu vražnemu odvelvanju copernije per medenju za vselej konec storili. Le ene sorte copernija je, po

kteri se tudi v novi pinji dolgo ne dá vмести; in to le tisti znajo, ki v navadi imajo: z mlekam in smetano tako ravnati, de ni kaj v pinjo djati. — Kjer je jezik posnemavka — kaj bo pinja? — Prav smešno je, kar od take copernije stara pesmica pravi:

Macka je mevkala,
Smetano snedla;

Baba je revkala,
Dolgo ni vmedla!

Dokaj čvrsta je njegova pesmica (Novic. 1844 št. 28):

Vesél kmet.

1. Sim kmetič med vami,
Se Franc imenujem,
Ki z svoj'mi rokami
Si kruh perdelujem:
Dosti terpim,
Terdo živim,
Li kratko spin,
Delat' hitim —
Ki z svoj'mi rokami
Si kruh perdelujem!

7. Vi žlahtni gospodje!
Sim revež med Vami,
Pa veste, gospodje!
Še menjam ne z Vami!
Bod' zaničvan,
Al pa štiman;
Bogu je znan
Moj težki stan —
Ostan'te gospodje,
Še menjam ne z Vami!

Sloga Slavjanska.

1. V slavnih krajih sim domá,
Vsak Slavjan me v žlahti 'ma:
Čeh, Ilir, Rusin, Polak,
Bog me! je domač rojak;
Vsak Slavjan me v žlahti 'ma,
V slavnih krajih sim doma ..

4. Vsi Slavjani bratmo se,
Edne sini matere!
Naj da vidi celi svét:
Slavni duh poganja cvét!
Edne sini matere
Vsi Slavjani! bratmo se!

(Slov. Bčela 1. jul. 1851.)

Slike iz národnega govora.

(Dalje in konec.)

Barem pri nas na Kranjskem je „faktum“, da se dete užé v zibeli učí od matere poljubovati. Ne morem reči „visoko“ učeno: to je historičen faktum, temveč se č. go-spodi ponižno klanjam, rekoč: vsakdanji faktum, premda nekóji tvrde, da je to „cmo-kanje“ laška navada, navada vročekravnega romanskega življa.

Da bi marsikomu ne bilo prav, če bi se to odpravilo, to je zopet „faktum“. Ne-koji bi tudi hteli, da bi se število poljubov naznanjalo i na jedilnih listih. Marsikdo bi to imel, da je pedantnost. In „faktum“ je, da bi bilo mnogim zopet popolnoma pravo, če bi se glagol „ljubiti“ rabil samo v zvezi z besedami „kot bratje in sestre“.

Zadnji „faktum“ pa je, da je takih bitij, ki z menoj po Božji zemlji travo tlačijo, da bi v parlamentu pri debati ob odpravi poljubov glasovali „contra“ taki odpravi.

Da bi delala taka debata vladi premnogo preglavice, to je prav verjetno.

Ker se pa na ta način preveč oddaljujem od zaglavljenega zadatka, bojim se, da ne bi kdo pomislil, nasmehnil se in dejal: ta bi rad vse povedal. A pisalčevo pero more pretrpeti dosti hudega, največ od črnila, še več pak pisalčevi ušesi; naj mine i to oči-tanje na rovaš mladostne lehkomiselnosti.

Užé v zibeli obsiplje mati svoje dete sè sladkimi poljubci ter je nazivlje z imeni, kakoršnih ne pozná ni Wolf-ov rečnik.

Ko dete doraste hlačam, tedaj je fantič, fantek, pastirček, neporednež (vender le še majhen), neubogljivec, togotljivec, hudobnež in vse drugo le človek — ne, pardon, človek, le prav majhen.

Živa istina je, da se v tej dobi za kmetskega otroka začénjajo názórne vaje. Samo da se tú ne pozná nikakih pedagogov-klasikov, kakor vzornega Disterweg-a, Kehra ali celó Rousseau-a. Tudi se ne postavlja iz teorije v prakso umnih metod, temveč je in mora biti vse „naravi primerno“, to je, vse tako kakor samo hoče.

Tem bolj kot je otrok znaličen in oče njegov zgovoren in razumen možak, toli več se more otrokovi radoznalosti zadoščevati. Metoda je edina posnemovalna metoda. Da ni to morebiti kaj barbarskega, kakor se navadno nazivlje iz nasprotnega tabora vse, kar mu ni po godi, to ve sigurno vsak, ki je količkaj čítal kako „Geschichte der Pädagogik“.

Stari Rimljani, oni bojevití národ, ki se je bil prospel do nadvladalca malone vsemu tedanjemu svetu, rabili so na svojih poveščenih tablah posnemovalno metodo pri početnih vajah v pisanji.

Sevéda kdor zna dobro posnemati, oni tudi nekaj zna. Ali na takov náčin dojdemo do nazorov, kakoršne imajo v nebeškem carstvu. Ne v nebeškem carstvu z glavnim gradom Jeruzalemom, temveč z glavnim mestom Peking-om.

Ostalo bi na veke vse tako, kakor tistikrat, ko se je, po sv. pismu, prvíkrat prikazala mavrica na nebu.

Nekaterim se to dopada, a pustimo jim to veselje; vsaj ne prodró pri nas sè svojimi idijomi. In če kje prodró, njim pač ravno toliko koristi, ko onemu, ki je dal podobno svojega zagrizlega sovražnika zaviti v svojo suknjo, potlej je s palico udrihal po njem — ne — po svoji suknji.

Naš otrok dakle, prava kmetska korenina, ki ne vé nič družega bolj važnega nego za žlico in skledo ter misli, da je ves svet le to, kar vidi z domačega praga, takov otrok je užé v hlačah. Zdaj se užé postavlja, da je fant. Samo to mu dela skazo, da drží še vedno palec v ustih ter dela pri tem nekaj tacega ko mlado živinče (tele), ko dobiva od svoje dojilije potrebno hrano. Fant hoče biti velik. Večkrat se vzdiguje na prste, osobito tedáj, ko stóji pri kakem zidu, samo, da je navidezno večji.

On ima svoj voz, bič iz robača od starega materinega krila in svoje konje, s kratka; od nog do glave hoče biti to, kar njegov oče. Tudi zakolne užé včasih prav debelo, posnemaje sevéda očeta. No, istina, da se o taki priliki sam sebe prestraši, premda ga ni nikdo čul. Ves boječ deje poluglasno: saj nisem rekel Bogu tega, ampak temu le zidu, kolesu, kamenu i. t. d. S časom se pa tudi užé toli spozabi, da ne „jemlje“ svoje besede „nazaj“ (oporeka).

In če je otrok nagajiv, kar je neredek slučaj, ker ljubček, srček zna uporabiti svojo prostost, da je hudobnež, neubogljivec, nagajivec in še več družih tacihs besed, ki se vse začénjajo z — ne — ter končujejo z — ec — ali češče z zloglasnim — ež.

Tedáj ga obično ostráše s šolo in njenim nekedaj privilegovanim in še sedaj v národa spominu živečim njenim atributom: „šibo“. Ubogo dete dobí pojem (če se mora ona slika v otročjem spominu tako nazivati) o šoli, koja mu je vrhunec vsega hudega.

Kako da je ravnanje s takimi otroki v šoli, to so č. g. kolegi poskusili užé več potov, če ne redno vsako leto. Da je pa njegova jezikovna vzgoja v istini taka, kakoršna je, to je lepa priča, da smo Slovenci zares „filološki“ národ. Na to je ponosen vsak rojak in ž njim tudi

Ivo od Hublja.

Pesmaričica po številkah.

(Odgovor.)

Jako mi je žal za čas, ki ga moram žrtvovati odgovoru na toliki in toliki vže napad na „Pesmaričico po številkah“. Nič tu ne pomaga, predgovor moj se še ne číta, zastoj pišem tudi tukaj: „Kdor číta, razumevaj!“ Le častitim čitateljem povem še jedenkrat, da ima moje delce namen, naučiti

mlade pevce koj peti po številkah brez teoretičnih težav, ne da bi se mučili učenci s petjem le po posluhu, ker so note za-nje še težavne.

Stahlove metode nisem nikjer obsodil, da „ravná proti učni in naravni postavi in da je na napácnem potu, ali z drugimi besedami, da je zavrgljiva“ — to zavijanje, obrekovanje in sumničenje odbijam in vračam g. dopisniku ter prosim častite čitatelje, naj še jedenkrat brez predsodkov čitajo dotično razpravo na str. 16. „Cerkv. Gl.“ Stahl začénja vaje z 2 oddelkama v obsegu kvinte in kvarte ter združi potem oba obsega v našo dur-škalo itd. Zakaj ne začénja koj s celo škalo? Ker je po oni razdelitvi poduk ložji. Zakaj pa jaz začénjam z enim tonom, s čemur se učenec igraje privadi peti ritmično v taktu, potem z 2, 3, 4 in pridem stoprav s 13. številko k obsegu kvinte, t. j. tje, kjer Stahl vže začénja? Ker je tak poduk **še ložji**. Pokazal sem gg. pedagogom Stahlove knjižice, in vsi so enega menenja, da bi se morale take vaje napisati otrokom ne desko in z roko kazati na vsako številko, drugače se zgubi oko pevčevu kakor v letni hranilnični knjigi. Zatórej je „Pesmaričica“ moja navlaš č enovrstno sčestavljena; s tem sem hotel poduk polajšati in pospeševati, ne pa tekMOVATI sč Stahlom! Enovrstne vaje se pa pojó — kakor zahteva moj navod, ki naj se čita — prvič, da se imenujejo pri petji številke, drugič samoglasniki, v prvi vrsti „a“ in naposled še le besede; torej to ni težavno, kakor si to g. J. predstavlja v „Učit. Tov.“. Na ta način bi morale biti vse stotine peVskih šol po notah tudi zavrgljive, ker ne začénjajo kakor Stahl in po njem g. Jakelj. Načelo „*Divide et impera*“ veljalo je prej tudi poduku čitanja in računenja, zdaj pa se koj čita in vže pri malih številkah včepujejo se nežnim otrokom adicija, subtrakcija, multiplikacija in divizija. Kaj je boljše? Namen vsacega poduka je, da se pripelje učenec k cilju, da spozná duha te ali one stroke, ne gledé na vnánjo obleko; in g. Jakelj ne doseže sč Stahlom nobenega vspeha, ako nima nadarjenih in marljivih otrók; jaz pa združujem vedno poduk po notah s podukom po številkah ter dosežem še v krajšem času gotovega uspeha pri peVcih, ki se hočejo kaj naučiti, pri nepazljivih si pa razdeliva g. J. in jaz dobiček na dva enaka dela. Gledé opazke o samostalnosti in drugih presiljavah odgovarjam: „Le varno s puško!“ Brez prepevanja celih in pol-tonov ter drugih intervalov se dozdam še po nobeni metodi nihče nij naučil peti. Jaz se nisem zagrizil v nobeno šablono, da bi ne pripuščal poleg ene metode še druge, in upam si javno, praktično dokazati, da se priden pevec more naučiti po novi „Pesmaričici“ enako dobro intervale zadevati kakor po stari „Singschule“; — zakaj? ker se nauči peti od vseh škálnih stopinj razne, potrebne intervale navzgor in navzdol. — Oziral sem se pri tem odgovoru samo na nekatere točke; vseh nij mogoče s peresom razlagati, enako brezvspešno razlaga marsikaj še g. Jakelj sam; — dokazati se more mnoga točka samo praktično in ustmeno. Čemu je cela ta razprava „Katera je boljša?“ Vsak, ki reflektuje na to ali ono, si vže izbere; jaz ne silim nobenemu svojega revnega delca, kakor g. Jakelj svoje prestave z nemško „Singschule“ in s „Pevčkom“. Na dokaz, da moje delce ni tako slabo, da ga hoče g. Jakelj z vso silo izpodriniti, naj stojé tukaj o njem vrstice znanega v tej stroki pospeševalca, gosp. dr. M. Tratter-ja iz Merana, 22. dec. 1882: „Die hübschen slovenischen Liedchen müssen wohl Lehrern und Kindern grosse Freude bereiten. Die Auswahl derselben mag Ihnen nicht wenig Arbeit verursacht haben — ist aber auch sehr gelungen.“

Ant. Foerster.

Razpis častne nagrade

za povest, namenjeno slovenski mladini.

Razumniki vseh omikanih národov paznim očesom motrijo razvoj tistega dela književnosti svoje, kateri je v prvi vrsti namenjen mlademu narastaju, ter vestno skrbé za to, da se mladini podajajo v roke po obliki in vsebini dovršene, čistim peresom in plemenitim srcem pisane zabavne in poučne knjige. Tudi v Slovencih se je že večkrat podarjalo, kako potrebujemo mladini svoji primerneга berila in razna učiteljska in pedagojska društva naša so večkrat ukrepala o tem in obravnavala vprašanje, kako bi se zadelala ta praznina v književnosti slovenski.

To uvidevši je znani rodoljub češki in prijatelj mladine slovenske, blagorodni gosp. Ján Lego v Pragi, po županu ljubljanskem podpisaneu odboru izročil

sedem cesarskih cekinov

v plemeniti namen, da ž njimi nagradi najboljšo povest, namenjeno slovenski mladini od dvanajstih let dalje.

Navedeni znesek sedmih cesarskih cekinov pa je samó častna nagrada, katera se izplača pisatelju povesti; vrhu tega gospod Ján Lego poskrbi še za to, da pisatelj nagrajene povesti prejme za spis svoj še navadni pisateljski honorar.

Pisatelj nam v svoji povesti naslikaj vzornega slovenskega mladeniča, odičenega z vsemi krščanskimi in državljanskimi vrlinami; od tiste dôbe, ko začne hoditi v šolo, sprémi ga do moških let, ko stopi v praktično življenje, opiši ga živo in plastično brez moralizovanja, da bode mlada duša, videča pred seboj junaka povesti, hrepenela po njegovem vzvišenem vzgledu izpolnovati vse dolžnosti, katere národ, cerkev in država zahtevajo od poštenega moža.

Ako pisatelj takšno životopisno povest postavi v zgodovinsko zanimiv čas ter njeno dejanje odpré na take domače kraje, ki se odlikujejo po naradni lepóti svoji, bode tem večja zasluga njegova.

Povest obsezaj šest tiskovnih pôl male osmerke, natisnene z navadnimi garmondskimi črkami.

Rokopisi naj se pošiljajo do konca tekočega leta načelniku podpisanega odbora, kateri tudi povesti prisodi darilo ter pisatelju njenemu izroči častni honorar.

V Ljubljani 1. aprila 1887.

Peter Grasselli,

župan Ljubljanski,
načelnik.

Prof. Janez Gnjezda,

predsednik družbe katoliških rokodelskih pomočnikov.

Prof. Fr. Levec,

urednik „Ljubljanskega Zvona“,
načelnikov namestnik.

Ivan Tomšić,

c. kr. vadniški učitelj in urednik „Vrtčev“.

Književstvo.

— **Angeljček, otrokom učitelj in prijatelj.** Izdal Anton Kržič. I. zvezek. V Ljubljani, 1887. Samozaložba. Tiskala „Katoliška Tiskarna“. Ta knjižica ima na 48 str. to-le prav zanimljivo vsebino: Uvod. Zvonček. Kateri je najpriodniši? Hvaležnost. Tabrnakelj. Sestrina ljubezen. Bratovska ljubezen. ??? Šola rajske nedolžnosti. Varuj se hudega! Delaj dobro! Vse v čast Božjo Marija, mati sirotam. Blagosrčna deklica. Križi in težave otročjih let. Sladka kaša. Leni dekli. Dolga zgodba. Peter čebele draži. Ovčica. Spomladanska. Muhasti deklamator. Zakaj? Zato! Slovesen govor. Rebus. Uganke in šaljiva vprašanja. Vrli g. pisatelj v uvodu pravi: „Kakor skrben angelj varuh vas (Angeljček) želi od hudega odvrčevati in k dobremu spodbujati; hoče vam biti, kakor je pridjano: učitelj ter vas učiti, kako si morate tudi vi polagoma nekaj angeljskega prisvojiti. Angeljček vam hoče biti pa tudi še ljubeznjiv prijatelj, ki vam ne bo vedno le samo resnih reči pripovedoval, ampak mnogokaj tudi v veselje in zabavo“. „Angeljčeka“ priporočamo tedaj prav živo naši nežni mladini! Stane pa samo 12 soldov.

D o p i s i.

Z Dolenjskega. Po državni šolski postavi z dné 14. maja 1869. l. št. 62 d. ž. l. in po ministerskem ukazu z dné 8. maja 1872. l. imela bi se (§. 46 in §. 11) vsako tretjo leto sklicati deželna učiteljska konferencija. Vsled novele z 2. maja 1883. l. določil pa se je ta čas na šest let. Znano je, da ima po §. 12. m. ukaza z dne 12. maja 1872. l. deželna učiteljska konferencija nalog, mnenja izrekati o vprašanjih, katera podaja deželni šolski svét, posvetovati se o sredstvih k prospehu ljudskega učiteljstva, dalje o stvareh, katere se tičejo pravic, dolžnosti in razmer učiteljstva; tudi je upravičeno podajati samostalne nasvete.

Delokrog deželne učiteljske konferencije je za ljudsko učiteljstvo vsake dežele jako pomemben, silno važen. Saj je znano, da še vsikdar, kadar so zborovale te konferencije, izdale so se kmalu potem potom deželnih postav in ukazov za učiteljstvo in za napredek ljudskega šolstva važne naredbe.

Od kar je bila zadnja deželna konferencija na Kranjskem, preteklo bode v nekolikih mesecih 9 let, reci: devet let! To se menda nikakor ne strinja ne s postavnimi določbami, niti nij to v korist za prospeh ljudskega šolstva in njenega učiteljstva, njegovemu delovanju posamezno in v obče vsega stanu. Vsaj mu je mogel in mu more vsak v oči reči, da ne izpolnjuje niti on, niti njegov stan predpisane mu dolžnosti. Ako se pomisli, koliko mladih ljudi podá se k temu stanu z resno voljo, postati koristen, da, naj koristnejši ud človeške družbe, hoteč vse svoje duševne in telesne moči za boljšo prihodnost človeštva posvetiti; ako se pomisli, kako pičlo ga za njegov trud odškodujejo, da mu dajo ravno toliko, da glada ne umira, kako težavno mu je v sedanjih časih svojo rodbino pošteno preživiti, kako se mora truditi, če si hoče s postranskim zaslužkom vsaj za nekoliko eksistenco izboljšati — potem je pač pomilovanja vredno — da se v svet tje zažene fraza: »Ljudsko učiteljstvo ne ugaja sedanjim razmeram in ne izvršuje svojih dolžnosti«. Jaz bi tim gospodom samo to izkušnjo privoščil: oni naj praktično poskušajo jedno leto izhajati z dohodki bornega ljudskega učitelja, kateremu je Bog dal obilo družinico, ali pa ga postavil v tak kraj, kjer je draginja in si s postranskim dohodkom ne more stanja izboljšati.

Prepričan sem, prvi teden bi užé prešteli dneve, ure in minute, kdaj bodo čas preizkušnje prestali. Kako sodbo bodo na konci tega časa izrekli, o tem molčim. In učitelj naj vse življenje živi po tem le receptu in vender je tudi on tak človek, kakor so drugi, tudi on ima zemeljske potrebsčine, tudi on pride v položaj, za vzgojo svojih otrok skrbeti, vsaj za hlapce in dekle jih vender ne bodele izredili.

Da pa pridem po tem ovinku k prvotnemu namenu teh vrstic. Ljudskemu šolstvu očitalo se je, da ne izpolnjuje prav svojih dolžnosti. Naj se letos skliče deželna učiteljska konferencija, ob enem pa naj se priredi razstava šolskih učil, ljudski učitelji naj razstavijo svoja dela, kolikor se more. Uvrjen sem, da bi se nakupičilo toliko stvarine, toliko dokazov naše neumorne marljivosti, da bi tisti gospodje, ki danes o nas slabo sodijo, se vsega drugega prepričali; uvrjen sem nadalje tudi, da bi naš stan storil precejšen korak v napredku, ter bi zadobil nova tla. — Ob enem pa bi se vender česa ukrenilo, da bi se učni črteži za posamezne kategorije ljudskih šol na podlogi pravih razmer izdelali. Kar bi za naš stan posebno častno bilo, da bi se deželni učiteljski konferenciji izrekla želja, naj bi se pri prihodnem podeljenju častnih služeb okrajnih šolskih nadzornikov gledalo kolikor mogoče na ljudske učitelje, ter da bi se izključljivo le te imenovalo. Vsak stan ima prvo pravico, da ga nadzorujejo veščaki in vzorniki iz njegovega stanu, samo pri našem stanu je drugače. Niti naših postav natanjko ne pozna niti se je kdaj pečal s ljudskim šolstvom — in vender se tu pa tam imenuje za to častno službo. Iz med nad 500 osebja našlo se bode vender 11 sposobnih za okrajne šolske nadzornike.

Kakor je s to zadevo, ravno tako še z drugo. Dežela oziroma sl. deželni zbor noče navzlic vsakoletnim peticijam, ljudskim učiteljem na večrazrednicah nikakor do boljše plače pomagati. Pa ravno ti so največji revčki. Želeti bi bilo, da se tudi ta stvar spravi na dan. Krajni šolski svéti naj bi skrb prevzeli, da bi vsi učitelji na večrazrednicah prosto stanovanje dobivali, ako pa tega ne, naj se pa jim postavna 20% doklada kot stanarina daje. S tem bi bilo učiteljem na večrazrednicah zelo pomagano, dežela pa bi ne imela posebnih stroškov.

Dal, Bog, da bi se te nade ljudskih učiteljev izpolnile v prid stanu in deželi!

Iz Postojnskega okraja, 10. aprila. Dné 2. t. m. izpolnilo je častno število učiteljev in učiteljic našega okraja žalostno kolegijsko dolžnost. Bilo jim je spremljati k zadnjemu počitku tovariša g. Matijo Japelj-na, učitelja v Senožeah, ki je po dolgi in mučni bolezní zatísnil na veke svoje oči dné 31. marca t. l. V dan pogreba, zjutraj ob 9. uri zbralo se je dvanajst gg. učiteljev in dve gospodičini učiteljici pri mrtvaškem odru ranjcega tovariša. Točno ob 9. uri začel se je žalostni sprevod, tovariši pa so ranjkemu še zapeli pred šolskim poslopjem, kjer je stanoval, ganljivo »Blagor mu«! Razen šolske mladine in prečastite domače duhovščine udeležili so se pogreba tudi gg. uradniki, c. kr. zandarmerija, domača inteligenca in veliko družih občanov obojega spola — veselo znamenje, koliko spoštovanje uživa tam učiteljski stan. Ker je bil pokop ranjcegn tovariša združen s črno sv. mašo, peli so gg. učitelji pri istej slovesen »requiem«. Na

grobu pa, v katerega je bilo truplo položeno, zadonela je prelepa »Jamica tiha«. Tužnim srcem in z željo »Naj v miru počiva« vrnilo se je učiteljstvo s pokopališča.

Ranjki Japelj je bil rojen v Studenem l. 1833. in je služboval nad 33 let. V zadnjih letih učiteljeval je v Podkraj in v Senožečah, kjer je svoje delavno življenje sklenil. Lehka mu zemljica!

Iz Ljubljane. Iz seje c. kr. deželnega šolskega sveta v 17. dan preteč. m. Razpisane druge, oziramo četrte učiteljske službe na ljudskih šolah v Cerkljah in v Šmartinu pri Litiji se stalno ne namestijo, temuč se okrajnim šolskim svetom naroča, da je začasno oddajo. — Stalno se namestijo: druga učiteljska služba v Šent-Vidu pri Zatičini, učiteljski službi v Polhovem Gradcu in v Grahovem. (Glej »Premene pri učiteljstvu« v današnjem listu!) — Prošnja učiteljice, da bi se ji pri izstopu iz službe povrnilo vplačani zneski v pokojinski zaklad, izroča se deželnemu odboru. — Izkazi ravnateljska tukajšnjih srednjih šol, učiteljišč, predsednikov okrajnih šolskih svetov in mestnega šolskega sveta o profesorjih in učiteljih, ki bi bili pri mobiliziranji oprosteni črnovojniške obveze, naznanjaja se c. kr. komandi za deželno brambo v Gradcu. — Reši se več prošelj za oprosteno od učnine, za podpore in nagrade.

— Metelketovo ustanovino so dobili g. g.: Gross Peter, nadučitelj v Zagorji, Kcel Alojzij, učitelj v Ihanu, Knific Luka, nadučitelj na Trati, Koncilija Fran, nadučitelj v Žužemberku, Punčuh Leopold, učitelj v Podvelbu in Tomšič Štefan, nadučitelj v Starem Logu.

— Knjige ubožnim učencem na Kranjskem. Vsled ukaza gospoda ministra za bogočastje in uk s 3. marca t. l. št. 2399 c. kr. založba šolskih knjig na Dunaji za šolsko leto 1887/88. tukajšnjim ljudskim in meščanskim šolam za knjige ubogim učencem odločila delež s 1831 gld. Od te vsote dobi Postojnski okraj 155 gld. 75 kr., Kočevski 170 gld. 44 kr., Krški 213 gld. 92 kr., Kranjski 163 gld. 56 kr., Ljubljanske okolice 196 gld. 61 kr., Litijski 117 gld. 34 kr., Logaški 139 gld. 58 kr., Radovljiški 101 gld., Novomeški 181 gld. 30 kr., Kameniški 126 gld. 36 kr., Črnomeljski 146 gld. 25 kr., Ljubljansko mesto 119 gld. 77 kr. C. k. okrajni šolski sveti naj se s svojimi zahtevami do 15 jun. t. l. zglašajo pri c. k. založbi šolskih knjig.

Premene pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. G. Ivan Kremžar, četrty učitelj v Šent-Vidu pri Zatičini, je dobil tu drugo učiteljsko službo. — G. Ivan Bajec, začasni učitelj na Brezovici, je dobil def. uč. službo v Polhovem Gradcu, in g. Alojzij Pin, zač. učitelj v Polhovem Gradcu, pride pa na Brezovico. G. Josip Turek, učitelj v Grahovem, je za trdno postavljen. — Gspdc. Marija Stuchly, učiteljica v Šent-Vidu pri Zatičini, je za trdno postavljena na tretjo učiteljsko službo v Senožečah. — Gspdc. Neža Levstik, učiteljica v Senožečah in Julijana Gula, učiteljica na Blokah, ste se službi odpovedale. — G. Matija Japel, učitelj v Senožečah, je umrl. R. J. P.!

Učiteljska služba.

Na enorazredni ljudski šoli v Ovčaku (Schöfflein) se bode učiteljska služba za trdno, ali začasno namestila. Letne plače je 400 gld., s prostim stanovanjem in nekaj zemljišča. Prošnje naj se po uradni poti oddajajo do 30. aprila t. l. pri podpisanem okrajnem šolskem svetu.

C. kr. okrajni šolski svet v Kočevji v 6. dan aprila 1887. l.

Št. 319

o. š. sv.

Učiteljske službe.

V stalno ali začasno namestitev se razpisuje druga učiteljska služba na čveterorazredni ljudski šoli v Senožečah s 500 gld. letne plače in s prostim stanovanjem z dobo za prošnjo do 18. aprila 1887. l.

Za slučaj se ob enem razpisujeta tudi tretja učiteljska služba s 450 gld. letne plače in s prostim stanovanjem in četrta s 400 gld. letne plače s prostim stanovanjem. Prošnje vlagajo naj se po uradnem potu pri podpisanem okrajnem šolskem svetu.

C. kr. okrajni šolski svet v Postojini v 1. dan aprila 1887. l.